

Oprema za turno smuko¹

Vezi, psi, čevlji in smuči

Besedilo: Tone Golnar

Opisati turnosmučarsko opremo je zahtevna naloga, ki terja veliko izkušenj, trditve pa je treba jemati z rezervno. Kak kos opreme, ki ga zelo hvalijo in propagirajo, bo pri enem uporabniku vzbujal zadovoljstvo, drugemu pa bo zagrenil življenje.

Najboljše lastnosti opreme za turno smučanje bi lahko strnili takole: majhna teža, čim manjša prostornina (za prenašanje), čim večja udobnost, neobčutljivost in neuničljivost materiala, večstranska uporabnost, nizka cena. Žal izdelkov z vsemi naštetimi značilnostmi ni mogoče dobiti, jih je pa že nekaj, ki se temu zelo približujejo.

V tem članku so navedeni le osnovni podatki o opremi in uporabi. Kako se bo oprema obnesla na terenu, pa je odvisno od množice dejavnikov. Med najpomembnejšimi so prav gotovo pravilna montaža, ustrezna priprava, redno vzdrževanje in pravilen način uporabe. Pred nakupom skušajmo dobiti čim več podatkov o opremi od znancev in prijateljev, pa tudi od trgovca, ki opremo prodaja. Pomembni podatki o opremi se dajo najti tudi v perspektivah, žal pa ti nikoli ne opozarjajo na pomanjkljivosti, temveč le na prednosti in dobre lastnosti.

Turnosmučarske vezi

So eden najpomembnejših delov opreme, saj nam omogočajo hojo s smučmi. Dobre vezi morajo omogočati udobno in naravno hojo, varno smučanje in zanesljivo sprostitve čevlja pri padcu. Sprednji ali zadnji del varnostne vezi se mora odpirati v dve smeri, navpično in na stran.

Vež je sestavljena iz glave in petnega dela, ki sta pri večini modelov povezana med seboj. Prire-

jene so tako, da omogočajo dviganje pete, ko pa se želimo spustiti, jih lahko s posebnim sistemom pritrdimo. Pomembni sta nastavitev trdnosti vezi glede na silo ob padcu oziroma maso uporabnika in nastavitev vzmeti za dviganje ali spuščanje repov smuči. Pri večini modelov sodi k osnovni opremi tudi petni nastavek – opetnik, ki nam zmanjša kot v skočnem sklepu, pri tem pa zagotovi udobnejšo hojo v večjo strmino.

Če je izbrani model vezi izdelan v različnih velikostih, izberemo ustreznega glede na velikost čevlja. Vezi naj montira strokovnjak. Navadno so navodilom za uporabo priložena tudi navodila za montažo.

Pred uporabo vedno skrbno preberimo navodila. Preden gremo prvič smučat, nastavimo trdnost oziroma silo, pri kateri se bodo vezi odprle. Ta je odvisna od teže, starosti, smučarskega znanja in spola smučarja. Prav tako nastavimo vzmeti za dviganje ali spuščanje repov smuči. Ta nastavitev je odvisna od tega, po kakšnem terenu (strmem ali položnem) bomo hodili in kako se bomo na pobočjih obračali. Vse turne vezi imajo dve možnosti uporabe, eno za hojo in drugo za smučanje. Kadar se spuščamo po pobočju, imamo vezi pritrdjene oziroma v položaju za smučanje. S tem preprečimo pretirano obremenjevanje sprednje osi in tako podaljšujemo življenjsko dobo vezi. Izjema so le kratki spusti med vzponom po ne prestrmem terenu.

Vzdrževanje vezi zajema sušenje in občasno mazanje pregibnih delov.

¹ Dopolnjeni izvleček poglavja o opremi iz nove knjige Turno smučanje avtorja T. Golnarja

Dodatna oprema vezi so varnostni jermenčki in srenači. Varnostni jermenčki sodijo med osnovno opremo in ne bi smeli manjkati. Uporabljamo jih povsod, razen v plazovitem svetu. Lovilni jermenčki onemogočajo, da bi odpeta smučka zdrsnila v dolino. Še pomembneje je, da v pršiču onemogočajo, da bi smučič izginile v snegu, v katerem bi jih zelo težko našli. Varnostni jermenčki se morajo tesno prilegati nogi in čevlju, sicer se lahko z njimi zatakamo za kako vejo ali korenino. Ko smučamo po plazovitem terenu, jermenčke vedno odpnemo (ali snamemo), saj bi nas, če bi nas zajel plaz, smučič vleklo navzdol, lahko pa bi se tudi poškodovali, če bi nas zadele.

Srenači so nekakšne dereze, ki jih natakamo na vez. Izdelani so iz aluminijeve zlitine, iz jekla ali iz titana. Omogočajo hojo po zelo trdem snegu (srenu), ki se ne predira. Srenači niso uporabni za led. Na poseben način jih natakamo na vez, navadno med čevlj in vez. V položaju za hojo se pri dvigovanju vezi dvigne tudi srenač in to omogoča drsenje smučič naprej. Če sta izpostavljenost in strmina pobočja preveliki in če bi bil morebitni zdrs nevaren, jih ni priporočljivo uporabljati.

Tisti, ki iz takšnega ali drugačnega razloga nimajo turnih vezi (imajo le alpske), si lahko pomagajo s posebnim vložkom oziroma nastavkom (Securafix ali Alpine trekker), ki omogoča dvigovanje stopala pri hoji s smučmi navkreber. Pred spustom vložka preprosto snamemo in shranimo v nahrbtnik.

Na tržišču je nekaj modelov vezi, med katerimi sta glavni znamki Fritschi in Silvretta. Prva ponuja modele Diamir titan II in Diamir freeride, druga pa Silvretta easy go (modela 505 in 555).

Psi

Poleg turnih vezi so psi najpomembnejši del opreme za turno smučanje. Psi so pripomoček, ki pri hoji navkreber preprečuje zdrs smučič nazaj, hkrati pa omogoča drsenje naprej. Omogočajo nam torej hojo s smučmi navkreber.

Psi iz posebnega moherja imajo kratko dlako, ki ima lastnost, da v eno smer drsi, v drugo pa ne. Narejeni so iz umetnih vlaken, zato so čvrstejši in obstojnejši kot kože tjuhlenjev, ki so jih nekoč upo-

rabljali v enake namene. Ugotovili so, da imajo boljšo drsnost psi temnejših barv. Biti morajo malo ožji od najožjega dela smučič, tako da ne prekrivajo robnikov. Če uporabljamo smučič karving, moramo imeti posebne pse, ki so zakrivljeno obrezani in se prilegajo smučem.

Danes izdelujejo le pse, ki se nalepijo na drsno površino smučič, nekateri starejši modeli pa so se pritjevali s trakci. Psi imajo na nekosmatni strani naneseo posebno lepilo, ki ne odstopa z njih, s smučič pa ga brez težav odstranimo.

Ločimo kombinirane pse s kaveljci na repih in napenjalno gumico ali napenjalnim trakcem na vrhu in pse brez kaveljev z zanko na vrhu, ki je lahko kovinska ali iz traku. Boljši so kombinirani psi, ker jih, tudi če se odlepijo, na smučeh obdrži kaveljc. Kombinirani psi morajo biti daljši kot smučič.

Nad dolino Krme (foto: Tone Golnar)

Dolžino psov moramo pred prvo uporabo prirediti dolžini smučī. Če imamo pse brez kaveljcev, naj bodo nekaj centimetrov krajši od dolžine smučī. Če so daljši, jih odrežemo in zatalimo odrezani rob.

Če imamo kombinirane, moramo najprej zataktniti kaveljc za rep smučī in nalepiti pse. Nato pritrdimo zaponko z gumico tako, da jo bomo lahko le z močnim napenjanjem zataktnili za krivino smučī. Gumico pritrdimo na pse tako, da zapognemo približno 10 centimetrov traku (psov) in lepljivi površini zlepimo skupaj. Na koncu preostanek psov odrežemo.

Pse je najbolje lepiti na toplem, doma ali v planinski koči. Lepimo jih na suho drsno površino smučī. Če jih lepimo med turo, moramo drsni površini najprej obrisati in posušiti. To storimo s krpico, robcem, lahko pa jih obrišemo tudi z rokavom. Pazimo, da se ne zbedemo na robnikih.

Pse lepimo na smučī na dva načina, odvisno od tega, ali so kombinirani ali ne. Kombinirane pse začnemo lepiti na repih smučī. Smučī obrnemo in jih postavimo na krivine. Najprej zatakne mo kaveljček na sredino repa na smučki, kjer je pri nekaterih modelih že izdelan utor. Nato lepimo pse navzdol proti krivini. Proti koncu smučī obrnemo in postavimo na repe. Napnemo in zatakne mo še gumo s sponko, pri nekaterih modelih pa natakne mo le elastični trakec.

Pse brez kaveljcev začnemo lepiti od krivin navzdol. Najprej zatakne mo za krivino zanko ali kovinsko sponko, nato pa jih počasi lepimo in gladimo navzdol proti repom. Pse lepimo na drsno površino tako, da ne prekrivajo robnikov. Ker so psi malo krajši od smučī, se njihovi konci končajo še pred koncem smučī. Na koncu jih pogladimo od krivin navzdol proti repom, da lepilo bolje prime.

Pse po uporabi odlepimo s smučī in jih zlepimo skupaj. Ko jih lepimo, jih damo na pol in previdno združujemo površini z lepilom. Pri tem pazimo, da se polovici čim bolj pokrivata, da se lepilo ne bi izsušilo. Še bolje je, če najprej odlepimo pse do polovice smučke, to polovico prepognemo na pol in lepljivi površini zlepimo. Nato odlepimo še spodnjo polovico psov s smučī in jih prav tako prepognemo in zlepimo. V hudem mrazu lepilo slabo prijema, zato lahko tudi odstopi od smučī. Sčasoma se lepilo tudi obrabi in ga je treba delno

ali v celoti obnoviti.

Mokre pse sušimo v toplem, suhem prostoru, vendar ne pri peči. Prav tako ne smejo biti dalj časa na soncu.

Drsne površine starejših psov zaščitimo in obenem naredimo glajše z občasno impregnacijo. To storimo pred turo (doma) s posebnim pršilom za moher.

Pomembno je, da s psi ne stopamo v luže in potoke, saj bo na njih nastal led ali pa se bodo začele nabirati kepe. Tudi v južnem snegu se na pse rad prijema sneg, ki onemogoča drsenje smučī in otežuje hojo. Takšne snežne obloge (cokle) lahko očistimo na več načinov: s stresanjem smučī, z udarjanjem po trdih predmetih, z močnejšim podrsavanjem po tršem snegu, še bolje pa z drsenjem prek trših predmetov, na primer veje ali druge smučke. Če se nam sneg preveč nabira na smučeh, jih moramo sneti in impregnirati. Med turo jih navadno impregniramo s smučarskim voskom, v sili pa lahko uporabimo tudi svečo.

Najbolj razširjena je znamka Colltex, poleg te pa jih je še nekaj. V zadnjem času izdelujejo tudi pse za smučī karving.

Turnosmučarski čevlji

Turnosmučarski čevlji so univerzalni gorniški čevlji, ki morajo zadostiti dvema zahtevama: prva je, da so primerni za dolgotrajno hojo s smučmi in brez njih, druga pa, da jih lahko uporabljamo za smučanje. Ker na turni smuki navadno več hodimo kot smučamo, je prva lastnost prav gotovo pomembnejša kot druga. Glede na to se ravnamo tudi pri izbiri in nakupu.

Čevlji za turno smučanje so na videz podobni smučarskim, vendar se razlikujejo od njih po nekaterih pomembnih podrobnostih. Ena od teh je podplat z gumijastim profilom (pogosto Vibram), ki omogoča varnejšo in udobnejšo hojo po snegu in skalnem terenu tudi brez smučī.

Druga pomembna razlika je pregibnost čevlja, ki jo omogoča poseben vrtljivi sklep na čevlju v višini gležnja. Večjo gibljivost dosežemo tudi z odpiranjem pritrjenih sponk in zagozd.

Tretja pomembna lastnost je udobnost notranjega čevlja. Ta je narejen iz toplega, mehkega in

trpežnega materiala, če je le mogoče, iz takšnega, ki diha. Čevlji morajo biti čim lažji.

Ko jih kupujemo, jih pomerjamo z debelejšimi nogavicami. Čevlji se morajo tesno prilegati nogi. Če so preveliki, nas lahko odrgnejo in ožulijo, če pa so premajhni, nas prav tako ožulijo, poveča pa se tudi nevarnost zmrzlin.

Pri prevelikih čevljih obujemo dva ali več parov nogavic, dokler se nogi ne prilegajo dovolj tesno. To je slaba rešitev, vendar še vedno boljša, kot da bi nam noga »plesala« po čevlju.

Pred uporabo na terenu preskusimo tudi vse sponke in druge gibljive elemente. Nekatere sponke je treba nastaviti glede na velikost noge. Če je le mogoče, obujemo čevlje, ogrete na sobno temperaturo.

Po uporabi premočene notranje čevlje osušimo na suhem in toplem prostoru z vstavljanjem in menjavanjem časopisnega papirja ali z električnimi grelnimi vložki.

Nekatere najboljše znamke in modeli: Löwa (model Struktura), Garmont (model GSM), Scarpa (model Denali XT in Titan). Dobra znamka je tudi Dynafit (model Tourlite II), ki je nekdaj slovela po najlažjih čevljih.

Smuči za turno smučanje

Čeprav lahko na turni smuki uporabljamo alpske smuči, imajo turne nekaj lastnosti, po katerih se razlikujejo od prvih. Te lastnosti so predvsem trdnost, dolžina, širina in teža smuči, stranski lok, širina smuči pod čevljem, vzdolžni lok in nekateri dodatki.

Turne smuči morajo biti primerno trdne, da nam na pomrznjenih pobočjih ne začnejo vibrirati. So za približno 10 centimetrov krajše od kla-

sičnih alpskih (najbolje, da so enake telesni višini) ali malenkost daljše. Krajše smuči so lažje in bolj gibljive v ozkih žlebovih. Po drugi strani pa je na krajših smučeh težje obdržati ravnotežje, zato niso najprimernejše za začetnike.

Smučka mora imeti primerno napet vzdolžni lok, ki pomeni odmik drsne ploskve od ravne podlage. Če je lok prevelik, ne bomo imeli dobrega stika s podlago. Tako nam pri vzponu psi ne bodo dobro prijemali. Izbiro vzdolžnega loka določa tudi smučarjeva teža.

Robniki smuči morajo biti vedno dobro nabrušeni. Na krivinah sta luknjici, ki ju lahko uporabimo za navezavo smuči, kadar jih vlečemo. Na repih imajo smuči tudi manjši utor, za katerega lahko s posebnim kaveljčkom zataknemo pse. Če utora ni, ga lahko zbrusimo s pilo.

Danes se tudi med turnimi smučarji vedno bolj uveljavljajo smuči polkarving in karving (polločne in ločne). Te imajo bolj poudarjen stranski lok, ki olajša izvajanje zavojev. Tako imajo modeli karving radij manjši od 20 m, nekateri modeli pa celo manjši od 15 m.

Smuči karving zahtevajo obvladanje posebne tehnike, ki pa jo lahko zelo hitro osvojimo. Na splošno je na urejenih smučiščih smučanje z njimi lažje, saj jih veliko lažje upravljamo. Te smuči dopuščajo tudi »napake« v tehniki, ki jih alpske smuči ne. Na turnem smučanju so primerne za spuste po prostranih pobočjih, na katerih lahko delamo daljše zavoje, niso pa primerne za smučanje po ozkih in strmih žlebovih. Z njimi se težko spuščamo v poševnem smuku. Tudi prečenje po pomrznjenih pobočjih, v katera moramo smučino vrezati, nam lahko povzroča preglavice, ker je smučka pri čevlju najožja, tako da se lahko opiramo le na sprednji in zadnji del robnikov.

Smuči karving (ali polkarving) naj bodo nekoliko krajše kot alpske ali klasične turne. Najprimernejše so 10 cm krajše od višine telesa.

Montažo vezi na smuči raje prepustimo strokovnjakom. Sami lahko poskrbimo le za brušenje robnikov, zalivanje lukenj in impregniranje drsnih ploskev. ●

Snežinka

Tina Rot

Prva snežinka je v svoji kristalni lepoti v besnem vetru med vrhovi priplula na jadrnih mraza in s svojim hladom poljubila skalo.

Na gorskih čevljih vam bomo ugodno naredili nov gumijast (vibrant) podplat. Čevljarstvo, Slovenska 30, Ljubljana. Telefon: 041-325-432